

Mendrei Ernő

A DEMOKRATIKUS ALTERNATÍVA STRATÉGIÁJA

AZ OLASZ KOMMUNISTA PÁRT XVI. KONGRESSZUSÁRÓL

Nap nap után zsúfolásig megtelt a milánói sportpalota arénája az olasz kommunisták március 2-ától 6-áig megtartott XVI. kongresszusán. Az 1109 választott delegátuson, a Kommunista Ifjúsági Szövetség 116 küldöttjén, a több száz meghívott vendégen és néhány ezer pártaktivistán kívül a kongresszuson jelen voltak valamennyi olasz demokratikus párt legmagasabb rangú vezetői és több mint száz külföldi kommunista, munkás-, szocialista és szociáldemokrata párt, valamint haladó és felszabadítási mozgalom képviselője, köztük a JKSZ küldöttsége is Mitja Ribičič elnökkel az élen. (Milánó harmadszor, és nem véletlenül, volt a színhelye az olasz kommunisták kongresszusának, hiszen Itália legnagyobb ipari központja, és itt a legerősebb az olasz munkásosztály koncentrációja is. A várost 1975 óta kommunista—szocialista adminisztráció irányítja. Enrico Berlinguert 1972-ben éppen Milánóban, a párt XIII. kongresszusán választották meg először főtitkárnak.)

Lenyűgöző és impozáns élményben volt része a helyszíni megfigyelőnek és tudósítónak a kongresszus egész munkája alatt, de különösen az utolsó napon, amikor Enrico Berlinguernek az általános vitát záró beszéde után ötezer torokból hangzott fel a régi antifasiszta dal, a Bandiera Rossa, majd a kommunista- és munkásmozgalom himnusza, az Internacionálé. Nagyszerű manifesztációja volt ez a kép Nyugat-Európa legnagyobb és legerősebb munkáspártja egységének, erejének és vitalitásának. — Mindannyian egyetértünk abban, hogy az Olasz KP ma egységesebb, mint valaha, de ez az egység, Togliatti szavaival élve, többhangú, s új, friss eszméket hoz magával. Szeretném hangsúlyozni, hogy elégedettek, sőt nagyon elégedettek vagyunk kongresszusunk kimenetelével — jelentette ki Berlinguer záróbeszédében.

SZÉLES KÖRŰ ÉS DEMOKRATIKUS ELŐKÉSZÜLETEK

Pedig ez a kongresszus nem volt a külsőségek, a nagy szólamok és a „felülről megszervezett” látszat- vagy monolit egység kongresszusa. A több hónapos előkészületek alaposak és demokratikusak voltak, kezdve az itt szekcióknak nevezett mintegy 12 000 alapszervezet üléseitől egészen a 118 tartományi szervezet, a föderációk „kis kongresszusaiig”, amelyek megelőzték a milánói országos értekezletet — ahogyan az olasz kommunisták nevezik háromévenként megrendezett kongresszusukat. Az előkészületekben az 1 800 000-es tagság több mint egynegyede vett részt közvetlenül. És ilyen előkészületek után sem Berlingueré volt az utolsó szó a kongresszuson, hanem a delegátusoké, akik már a záróbeszéd elhangzása utáni utolsó plenáris ülésen döntöttek a politikai dokumentumról, illetve a hozzá fűzött megjegyzésekről, kiegészítő javaslatokról, az úgynevezett függelékekről.

Ezeknek a függelékeknek a száma eredetileg meghaladta az ötszázat, ami eleve bizonyítja a kongresszusi előkészületek demokratikus jellegét. A kongresszus egész ideje alatt üléselő politikai szövegező bizottság „szűrője” után is több mint ötven függelék és statútummódosítási javaslat sorsa csak az utolsó plenáris ülésen dőlt el, ahol minden tételről és definícióról élénk vita folyt. (A delegátusok között elhelyezett mikrofonok megkönnyítették a dialógust az ülés elnöklőjével, a székvárosok között sétáló fiatal aktivisták pedig precízen számolták a szavazatokat — az ellenszavazatokat és a tartózkodóakat is —, amelyeket a küldöttigazoló piros kartonlapok felemelése jelentett.)

Az olasz kommunisták tanácskozásának egész ideje alatt kétirányú párbeszéd folyt a milánói Palazzo dello Sportban, egyrészt a kongresszusi tribünön, magán a párton belül, másrészt a kongresszus és a többi olasz párt között. Ez utóbbit megkönnyítette, hogy a jelenlevő olasz demokratikus pártok vezetői, kivéve a Kereszténydemokrata Párt főtitkárát, fel is szólaltak a kongresszuson. Ez a nyílt dialógus az ország egész demokratikus közvéleményével mindig egyik jellemzője volt az olasz kommunisták kongresszusainak, de talán egyszer sem jutott ennyire kifejezésre és éreztette hatását egész Itália politikai közhangulatában, mint ezúttal, noha az Olasz KP-nak voltak fényesebb időszakai, szavazatainak számát, országos súlyát és befolyását is tekintve.

Talán ez a paradoxon is bizonyítja a párt megkerülhetetlen szerepét, és nagy tekintélyét a mai Olaszország társadalmi életében. A „kommunista kérdés” ismét a figyelem középpontjába került mindazon kísérletek ellenére, különösen az utóbbi években, hogy az Olasz KP-t a politikai élet peremére szorítsák és elszigeteljék. A milánói kongresszus azonban újabb világos és reális politikai távlatot nyitott a párt előtt, felvértezte az előtte álló feladatok elvégzésére, meghatározta, hogyan és milyen módszerekkel és mely erőkkal szövetkezve harcoljon az olasz társadalom megújulásáért és szocialista átalakulásáért.

KESERŰ TAPASZTALATOK

Az Olasz Kommunista Párt mindig az ország valóságából kiindulva építette, fejlesztette és — ha kellett — változtatta taktikai és stratégiai irányvonalát. Így történt ez ezúttal is. Már Aldo Moro volt olasz miniszterelnök 1978-ban történt meggyilkolása óta egyre nyilvánvalóbb, hogy a párt eddigi stratégiája, a „történelmi kompromisszum” — amelyet éppen itt, Milánóban a XIII. kongresszuson szentesítettek és amelynek lényege a kommunista és kereszténydemokrata párt közötti együttműködés szorgalmazása volt — többé nem életképes politikai formula. Bebizonyosodott, hogy a történelmi kompromisszum nem megoldás Olaszország egész társadalmi életének megreformálására, elsősorban a kereszténydemokraták egyeduralmi törekvése és hatalmi monopóliuma miatt és nem nyújt esélyt a kommunistáknak a kormányba való jutáshoz. Ellenkezőleg, az eredeti elgondolás — a kommunisták szövetségi politikája a katolikus népi tömegekkel, amelyeknek egy része a Democrazia Cristiana-ra, azaz a DC-re szavaz — olyan pártközi együttműködésbe csapott át, amely 1977—1978-ban, az úgynevezett nemzeti szolidaritás időszakában felvetette annak veszélyét is, hogy az Olasz KP „csak támasza legyen másoknak”, alárendelődjön a DC-nek, s osztozzon a kereszténydemokratáknak a munkásosztály érdekeivel szembenálló politikáján.

A történelmi kompromisszum következetes szorgalmazása végül is olyan egészségtelen megalkuvásra kényszerítette a pártot, amelyért azután az 1979-es választásokon drága árat is fizetett és elveszítette szavazóinak egy részét. Igaz, a választási eredmények elemzése bebizonyította, hogy az Olasz KP befolyása nem a munkásoknál, hanem a középosztálynál és a fiatal szavazópolgároknál csökkent, akik nem értettek egyet és talán nem is fogták fel eléggé a történelmi kompromisszum lényegét. „A régi sémához való ragaszkodás oda vezetett volna, hogy kívül maradunk a történelmi fejlődésen és tulajdonképpen a munkásosztály érdekei ellen cselekszünk” — állapította meg ezzel kapcsolatban Berlinguer.

Így érlelődött meg a keserű tapasztalatok leszűrése után a XV. és XVI. kongresszus közötti időszakban az új stratégiai irányvonal, a demokratikus alternatíva, amely az összes baloldali és demokratikus erő összefogására apellál az olasz társadalmi-politikai színtéren, s amelynek tengelyében a kommunisták meg a szocialisták állnának. A demokratikus alternatíva elsősorban, de nemcsak a szocialistáknak szól, hanem minden haladó, népi erőnek, amely objektíve érdekelt a társadalmi változásokban és egy szocialista irányú átalakulásban. A demokratikus alternatíva nem zárja ki, sőt szükségessé teszi a kapcsolatot azokkal a progresszív katolikus erőkkel is, amelyek nem azonosítják magukat a szükséges társadalmi reformok végrehajtására képtelen Kereszténydemokrata Párttal.

„Úgy véljük, hogy a demokratikus alternatíva politikája — amikor utánunk a szocialisták is magukévá teszik — rendkívül hasznosan hozzájárul majd a munkásmozgalom hatékonyságához, a demokratikus köz-

vélemény és az ország haladó erői befolyásának növeléséhez, új energia felszabadításához vezet és megteremti e távlat sikerét” — szögezte le az Olasz KP főtitkára kongresszusi beszámolójában.

A DEMOKRATIKUS ALTERNATÍVA ÉS AZ EUROBALOLDAL

A demokratikus alternatíva nem a történelmi kompromisszumban együttműködésre felszólított haladó szellemű katolikus tömegeknek, hanem a Kereszténydemokrata Pártnak fordít hátat, s hatalmi monopóliumával szemben kínál fel alternatívát az ország politikai, társadalmi és gazdasági megújulására. Ez a politika nem csupán felhívás a szocialistáknak egy baloldali kormány létrehozására, hanem távlat és együttműködési program az ország összes progresszív és demokratikus erői számára.

A történelmi kompromisszum örökébe lépő demokratikus alternatíva koncepciójának és stratégiájának lényege, hogy „a kereszténydemokrata pártvezetőséggel való alkudozást széles körű népi összefogás váltja fel, amelynek túl kell jutnia a szűk parlamenti kereteken, s a Kereszténydemokrata Párt által befolyásolt tömegekre is számítva olyan nagy társadalmi és politikai összefogást próbál kialakítani, amely a mostani hatalom helyébe léphet, új irányt adhat a társadalom fejlődésének, felgyorsíthatja a szocializmus felé való haladást.” Ezen elképzelés szerint nem a kormánykoalíció összetételének megváltoztatása vagy a kommunisták mindenáron kormányra kerülése a lényeg. A demokratikus alternatívának tehát nem a pártszövetségek, a pártvezetőségek, hanem a tömegmozgalom adja meg az erőt, amely azután képes lesz az érdekeinek megfelelő kormány megteremtésére is.

Az Olasz KP új stratégiai irányvonalát európai keretekbe is helyezi, ahol az eurokommunizmus hanyatlóban levő politikáját a kommunista, szocialista és szociáldemokrata pártok és a haladó, háborúellenes és társadalmi reformokat követelő tömegszervezetek együttműködésének kellene felváltania, kihasználva ehhez az egész Európában erősödő békemozgalmakat, a fiatalok, a nők és más társadalmi rétegek megmozdulásait és demokratikus törekvéseit is.

Giancarlo Pajetta, a párt nemzetközi ügyekkel foglalkozó veteránja szerint ilyen egység nélkül nem lehet szó egységes Európáról, sem békéről és leszerelésről, sem pedig a népek függetlenségéről vagy az új nemzetközi gazdasági rendről. Giorgio Napolitano, a szűkebb pártvezetőség ismert tagja úgy véli, hogy az idejétmúlt eurokommunizmustól az eurobaloldal megteremtéséig az út nem is olyan hosszú, úgyszólván törvényszerű és kötelező. Berlinguer pedig azt tartja, hogy az európai baloldal egysége csakis a kommunisták és a szocialisták „történelmi találkozása” alapján jöhet létre, a munkásmozgalom azonos gyökereiből kinőtt két szárny tapasztalatai bíráló elemzésének eredményeként.

A SZOCIALISTÁK HALOGATÓ VÁLASZA

A demokratikus alternatíva politikája hazai és nemzetközi téren is kétirányú folyamat, amely feltételezi, hogy nemcsak a kommunistáknak szükségesek a szocialisták egy baloldali egység magvának megteremtéséhez, hanem fordítva is. Éppen ezért a milánói kongresszus egyik kulcskérdése volt, hogyan reagálnak a szocialisták a demokratikus alternatíva politikájára, amely elsősorban feléjük irányul és gyakorlati megvalósítása nehezen képzelhető el nélkülük.

A kongresszushoz intézett üdvözlő beszédében Bettino Craxi, a Szocialista Párt főtitkára nem tagadta, hogy az ország jelenlegi politikai, gazdasági és szociális bajainak orvoslására a demokratikus erők széles körű összefogására van szükség. Véleménye szerint azonban a baloldal két legerősebb pártja, a kommunisták és szocialisták között a tartományi és helyi közigazgatásban elért pozitív tapasztalatok és eredmények ellenére még számos ellentétet és múltból eredő bizalmatlanságot kell felszámolni a teljes egyenrangúság, a tolerancia és a kölcsönös tisztelet alapján.

A szocialisták tehát nem utasítják el a dialógust, nem csapják be az ajtót a kommunisták előtt. Érzik ugyan, hogy túlságosan a kereszténydemokratákhoz kötötték szekerüket, egyelőre azonban nem akarnak megválni a hatalomtól. A demokratikus alternatíva megvalósítását későbbre halasztják s addig is minden lehetőséget nyitva tartanak. Így annak ellenére, hogy Berlinguer világosan kimondta, a kommunisták nem azonnali kormánykoalíció létrehozására szólítják fel a szocialistákat, hanem csak arra, hogy nyilatkozzanak, elfogadják-e a demokratikus alternatívát mint perspektívát, a szocialisták válasza egyelőre kétértelmű és határozatlan.

(Egy kongresszus utáni sajtókonferencián arra a kérdésre válaszolva, amely azt tudakolta, hogy támogatnák-e a kommunisták Bettino Craxi miniszterelnöki jelölését, Berlinguer kijelentette: — Az OKP nem a nevetek tekinti elsődleges fontosságúnak, hanem az ország irányításában bekövetkező gyökeres változáshoz kér garanciát.)

Az Olasz KP főtitkára felrótta a szocialistáknak, hogy egyrészt a hatalom és a kormány, másrészt a baloldal és a kommunisták felé kacérkodnak. Mégis apellált arra, hogy a szocialistákat olyannak kell elfogadni, amilyenek és keresni velük az együttműködés lehetséges formáit, illetve fejleszteni a meglévőket a helyi igazgatási szervezetekben. Elég itt megemlíteni, hogy az országnak majd a felében és több nagyvárosában már évek óta eredményes szocialista—kommunista helyi kormányzat működik, az utóbbi időben egyre gyakoribb „lejáratási” kampányok ellenére.

Craxiék azonban a jelek szerint országos szinten továbbra is szeretnének olyan „kétpárti váltógazdálkodást” teremteni a kereszténydemokratákkal, amely fokozatosan tovább gyengítené az Olasz KP tömegbefolyását a szocialisták javára. Az esedékes parlamenti választások előrehozása érdekében kiobbantott legújabb kormányválságnak is ez a tényleges és végső célja. Más szóval, a szocialisták abban reménykednek, hogy

Olaszországban is ugyanúgy megváltoznak, esetleg ki is egyenlítődnék az erőviszonyok a két baloldali párt között, mint az Franciaországban és Spanyolországban történt. Mindez természetesen a DC malmára hajtja a vizet, amely a demokratikus alternatívát egyelőre nem tartja hatalmára nézve veszélyes kormányzási formulának.

A COSSUTTA-FÉLE FÜGGELÉKEK

Az Olasz KP-nek a nemzetközi életre, valamint a kommunista és munkásmozgalom viszonyaira vonatkozó álláspontjai ezúttal is nagy érdeklődést keltettek a hazai és külföldi közvéleményben. Sokan azt várták, hogy a pártnak a lengyel események és a szocializmus jövője kapcsán kifejtett tézisei — miszerint a Szovjetunióban megvalósított társadalmi modell, az úgynevezett létező vagy reálszocializmus hajtóereje kimerült — központi helyet kapnak majd a kongresszuson is, esetleg szakítást idéznek elő az Olasz KP és az SZKP, valamint a többi kelet-európai ország pártja között. Ebből azonban nem lett semmi, mert az ezzel a tézissel szembezálló és függelékekkel élő vezetőségi tagok, Armando Cossutta és Guido Cappelloni hívei már az előkészületek során elenyésző kisebbségben maradtak, hogy a kongresszuson ez a kérdés szinte marginális jellegűvé zsugorodott, noha ideológiai hatásával mindenesetre számolni kell.

A függelékekről — amelyek javasolták, hogy töröljék vagy legalább módosítsák a kongresszus politikai dokumentumának azt a szakaszát, amely szerint „kimerült a Szovjetunióban megvalósított társadalmi modell előrevivő ereje” — nem is kellett szavazni, mert szerzőik, Cossutta és Cappelloni az utolsó pillanatban visszavonták őket. A polgári sajtó által szovjetbarátnak nevezett csoport a kongresszus végén elégedetlenségének csak úgy adhatott hangot, hogy a záródokumentum egésze ellen szavazott. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy az 1109 küldött közül — kilenc tartózkodó mellett — csak heten szavaztak a politikai dokumentum és a hozzácsatolt főtitkári beszámoló ellen, akkor számokban is kifejezésre jut a párt egysége és felsorakozása a demokratikus alternatíva új irányvonala mellett, amely nemzetközi téren is a széles körű szövetségek és együttműködés híve, de a teljes önállóság és autonómia tiszteletben tartása mellett nem ismer el semmiféle vezető államot, pártot vagy központot, semmiféle alárendelést és kiközösítést.

Cossutta és Cappelloni ellen nem fogantatosítottak semmiféle szankciókat. Mindketten megtartották eddigi tisztségüket, Cossutta a szűkebb vezetőség, az igazgatóság, Cappelloni pedig a központi bizottság tagjaként. Ezzel a kimenetellel a párt nemcsak egy esetleges frakciót vagy belső szakadást akadályozott meg, hanem ismételten a demokratikus és nyílt véleménynyilvánítás módszerét affirmálta soraiban.

A SAJÁTOS OLASZ ÚT

Az Olasz KP kongresszusa állást foglalt korunk legégetőbb nemzetközi kérdéseivel kapcsolatban. Bírálta a Reagan-kormány nemzetközi politikai és gazdasági lépéseit és veszélyesnek minősítette őket. Rámutatott a tömbversengés káros következményeire, és a főtitkári beszámoló ebben a szövegekörnyezetben utalt az afganisztáni válságra, amely „megmutatta, hogy a Szovjetunió is folytathat erőpolitikát, ellentétben az enyhüléssel és a népek szuverenitásának meg függetlenségének tiszteletben tartásával”.

Berlinguer egészében elvetette a világ politikai, ideológiai és gazdasági tömbökre való felosztását, kiemelve, hogy a békéért folytatott harcban fontos szerep jut az el nem kötelezett országoknak. A kongresszus egészében is kinyilvánította szolidaritását az el nem kötelezett mozgalommal abban a táviratban, amelyet az éppen azokban a napokban kezdődő delhi csúcsertekezlethez intézett, kifejezve kívánságát, hogy „az konferencia sikeresen és döntően járuljon hozzá a mai világproblémák felszámolásához, amelyek a nemzetközi feszültségből, a fegyverkezési hajszából, a háborúból, az iparilag fejlett és fejletlen országok közötti megoldatlan kérdésekből, a népek önrendelkezési jogáért vívott harcból adódnak.”

Napjaink időszerű és égető nemzetközi kérdésével, a fegyverkezéssel kapcsolatban Berlinguer kongresszusi beszámolójában támogatta a szovjet fegyverzetkorlátozási és leszerelési javaslatokat és tévesnek meg illuzórikusnak nevezte a NATO-nak azt az álláspontját, amely szerint tekintet nélkül a genfi tárgyalások menetére, hozzá kell fogni az eurorakéták telepítéséhez és az erő pozíciójáról kell megállapodásra kényszeríteni a Szovjetuniót.

Berlinguer, már említett sajtóértekezletén, Olaszország NATO-tagságáról azt mondta, hogy a kommunisták nem követelik a szervezetből való kilépést, csupán azt akarják, hogy az olasz kormány „ne mondjon mindig igent az amerikaiaknak”. Az OKP szükségesnek tartja a comisói (Szi-cília) támaszpont építésének felfüggesztését, mert a rakétabázis engedélyezése önmagában is ellentétes a nemzetközi enyhüléssel, ezenkívül növeli a feszültséget a mediterrán térségben és Észak-Afrikában.

Figyelemre méltó véleményt fogalmazott meg az OKP főtitkára a nemzetközi pénzügyi rendszer megreformálásával és az új gazdasági világrend létrehozásával kapcsolatban is. Úgy vélekedett, hogy a Bretton Woods-i megállapodás rendszerét a fejlődő országokkal együtt kellene felülvizsgálni és hogy az új nemzetközi gazdasági rendszer megteremtésében a szocialista országoknak is aktívan részt kell vállalniuk.

A kommunisták tehát továbbra is önállóságuk teljes megőrzésével, az egyenrangúság és be nem avatkozás alapján kívánnak nyílt dialógust és építő jellegű együttműködést kialakítani valamennyi kommunista és munkáspárttal, demokratikus és haladó mozgalommal, keresve a szocializmusba vezető még kitaposatlan nyugat-európai érvényű és egyben sajátosan olasz utat.

Berlinguer megfogalmazása szerint az úgynevezett „harmadik út” sem-

mi esetre sem a középút a szocializmus és a kapitalizmus között. Ellenkezőleg, egy olyan koncepció, amely a szocializmusra törekedve túlhaladja a nyugati típusú kapitalizmust. Az Olasz KP rámutatva a valós szocializmus fogyatékoságaira és elferdüléseire — ami, mint hangsúlyozták, nem azonosítható a nagy októberi forradalom történelmi jelentőségének tagadásával — bírálónan értékeli a nyugat-európai szociáldemokrácia tapasztalatait is.

A kapitalizmus válságciklusai — az olasz kommunisták megítélése szerint — egyre gyakoribbak, a munkanélküliség mind nagyobb. A biztonság a tőkés országokban csökken, a dolgozók millióinak elégedetlensége növekszik, s mindinkább kifejezésre jutnak a kapitalizmus és a demokrácia közötti ellentmondások. Ezen feltételek között erősödik a munkásosztály, a haladó mozgalmak és szervezetek fokozódó tevékenysége, amely szembeszegül a kapitalista rendszer hatalmi mechanizmusával. Az Olasz KP éppen ezeknek „a társadalmi gond peremére” juttatott progresszív erőknek az összefogásában látja a harmadik út, az eurobaloldal és a demokratikus alternatíva dialektikus egészét alkotó stratégiájának fő hajtóerejét és széles körű bázisát.

A PÁRTDEMOKRÁCIA FEJLESZTÉSE

Megfigyelők egyöntetű véleménye szerint a XVI. kongresszus volt az olasz kommunisták legalaposabban és legdemokratikusabban előkészített kongresszusa a párt történetében. Ha a kongresszus valamiben túllépett a „tervezett” kereteken, akkor ez az az erősen kifejezésre jutó igény volt, hogy tovább kell fejleszteni a párton belüli demokratikus viszonyokat. A sokat emlegetett Cossutta-féle függelékek helyett jóval nagyobb támogatást kaptak a bázis és a vezetőség szorosabb kapcsolatát szorgalmazó és a pártpolitika kialakításában meg a lényeges döntések meghozatalakor a központi bizottságnak nagyobb szerepet követelő Ingrao-féle tézisek, mégpedig nemcsak az előkészületekben, hanem magán a kongresszuson is.

A demokratikus centralizmus körüli vitáknak, Berlinguer szavaival élve „ideológiai íze” volt. A demokratikus centralizmus, mint mondta, se nem bálvány, se nem csupán forma, hanem munkamódszer és a hatékonyság előfeltétele. A demokratikus centralizmust nem kell megszüntetni vagy elvetni, mint azt egyesek követelték a kongresszus előtti vitákban, hanem a pártélet demokratizálásának és az alapszervezeteknek a döntés folyamatába való bevonása szolgálatába kell állítani.

Érdekes ezen a helyen utalni Giorgio Napolitano véleményére a demokratikus centralizmusról. „A demokratikus centralizmusnak hosszú története és különböző definíciói vannak. Létezik például demokratikus centralizmus, amely bürokratikus vagy autokratikus centralizmus, különösen az SZKP és egyes más pártok történetének bizonyos szakaszában. Van a demokratikus centralizmusnak egy értelmezése, amelyet a Kommunista

Internacionálé fogalmazott meg a húszas évek elején, azután itt van Sztálin definíciója is *A leninizmus kérdéseiben*. Létezik azonban a mi különböző tapasztalatunk is a párt megszervezésében, a demokratikus centralizmus azon definíciója, amelyet Gramsci adott és amely sokban különbözik a Sztálinétól. Tehát ahogy ma elmondhatjuk, hogy különböző marxizmusok léteznek, illetve a marxizmus és a szocializmus interpretációjának is több módja van, úgy elmondhatjuk, hogy a demokratikus centralizmus értelmezésében és érvényesítésében is több mód létezik.”

A kongresszus sok újat és lényegeset hozott a párt belső viszonyainak fejlesztése terén. Szinte teljes egészében bekerültek a záródokumentumba azok a függelékek, amelyek a bázis és a vezetőség szorosabb kapcsolataért, a végrehajtó szervek munkájának nyíltságaért és a tagság állandó és folyamatos tájékoztatásáért szálltak síkra. A kongresszus által szentesített statútummódosítások jelentősen bővítik a Központi Bizottság hatáskörét és szerepét, különösen a nyílt kérdések és különbségek tisztázásánál, amelyek az igazgatóságban vagy a titkárságban jelentkezhetnek. A Központi Bizottság határozza meg a párt stratégiáját és taktikáját a két kongresszus között és az övé a döntő szó, ha valamilyen kérdésről megoszlik a végrehajtó szervek véleménye.

FIATALÍTÁS ÉS FOLYTONOSSÁG

Az új Központi Bizottságnak 176, a Központi Ellenőrző Bizottságnak pedig 57 tagja van, akiket nyílt szavazással választott meg a kongresszus. Hogy voltak más elképzelések is, mi sem bizonyítja jobban, mint a titkos szavazáshoz előkészített urnák, amelyeket ott láttunk a milánói sportpalota egyik raktárhelyiségében. A Központi Bizottság egyharmada új tag, elsősorban a regionális szervezetek titkárai, valamint több fiatal, értelmiségi és nő. Ez azt jelenti, hogy a párt legmagasabb rangú vezető területében jelentős fiatalítás és frissítés történt, ami még egy bizonyítéka, hogy az Olasz KP lépést tart a változó időkkel, hogy nemcsak a munkásosztály, hanem az értelmiségiek, a középosztály és a fiatalok pártja is.

A párt végrehajtó szerveiben, az igazgatóságban és a titkárságban már nem történtek ilyen radikális változások, azonkívül, hogy a 33 tagú igazgatóságnak (elnökségnek) 6 új tagja van, a titkárság létszámát pedig az eddigi hétről kilencre emelték. Újdonság, hogy a titkárság egyes szektorainak munkáját összehangoló, úgynevezett „koordinátor” szerepét az eddigi Alessandro Natta helyett — aki a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke lett — most ketten töltik be, Ugo Pecchioli és Alfredo Reichlin, akik gyakorlatilag a főtitkár helyetteseinek számítanak. A titkárság többi tagja egy-egy munkaterület felelőse. Így Gerardo Chiaromonte a gazdasági és társadalmi ügyek, Adalberto Minucci a propaganda és tájékoztatás, Giancarlo Pajetta a nemzetközi ügyek, Adriana Seroni a pártügyek, Aldo Tortorella a művelődési és oktatási ügyek felelőse, Renato Zanghe-

ri pedig az állami kérdésekkel foglalkozik. A Központi Bizottság megerősítette tisztségében Emanuele Macalúsót, egyébként az igazgatóság tagját az Olasz KP lapja, a L'Unità főszerkesztőjeként, míg a párt ideológiai lapja, a Rinascita élére új főszerkesztő került, Giuseppe Chiarante szintén igazgatósági tag személyében.

Mint már említettük, Armando Cossutta, aki a lengyel eseményekkel és a kongresszusi dokumentumnak a valós szocializmus hajtóerejének kiapadására vonatkozó tézisével kapcsolatban szembekerült a pártvezetőséggel, tagja maradt az igazgatóságnak. Tehát Cossutta magatartása nem minősült frakciónak, s ő maga is — noha a kongresszuson védte álláspontját — elismerte, hogy kisebbségben maradt. Ezzel valószínűleg le is zárult egy kellemetlen epizód a párt történetében, amely azonban még jöideig érezteti majd a hatását az Olasz KP és az SZKP viszonyában.

TÖBB MINT EGY ÉVTIZEDE A PÁRT ÉLÉN

A Központi Bizottság azonnal a kongresszus részéről történő megválasztása után első ülésén egyhangúlag ismét Enrico Berlinguert választotta meg az Olasz KP főtitkárának. Berlinguert negyedízben választották meg erre a tisztségre, amelyre először — mint már említettük — 1972-ben, a XIII., szintén Milánóban megtartott kongresszuson került. Előtte 1969-ben, a XII. kongresszuson választották meg Berlinguert főtitkár-helyettesé, s Luigi Longo akkori főtitkár megromlott egészségi állapota miatt gyakorlatilag már akkor is ő irányította a pártot. Amikor Berlinguer lett a főtitkár, a helyettesi tisztséget megszüntették, Luigi Longo pedig élete végéig a párt elnöke volt. Ez a funkció Longo halálával, 1980-ban megszűnt.

(Érdekes anekdota kering az olasz párt berkeiben Berlinguer „kiugrásáról”. Luigi Longo 1968-ban egy napon így szólt legközelebbi munkatársaihoz: „Mit csináljunk? Én egyre idősebb és egyre betegebb vagyok. Ti sem vagytok már fiatalok. Miért ne ugonnánk át egy nemzedéket? (Pajetta, Amendola stb.) és készítenénk elő együttesen Enricót a főtitkári tisztségre. Az egyetemista lázadások alapjaiban rengették meg Olaszországot és Franciaországot. Enrico az ifjúsági kérdés jó ismerője. Nemcsak az. Kifejezetten politikai temperamentuma van, noha szerénysége és szegyenlőssége néha szinte zavarba hozza az embert. Nekem a szívemhez nőtt kommunista és pártvezetői következetessége és tetszik, amilyen megalkuvás nélkül harcol a párton belüli demokráciáért.” A jelenlevők egyetértettek Longóval. Volt aki a vállát vonogatta, de senki sem ellemezte az olasz és a nemzetközi munkásmozgalom veteránjának javaslatát.)

Enrico Berlinguer 1922. május 25-én született a szardíniai Sassari-ban. Már diákkorában kapcsolatba került a fasizmus ellen harcoló haladó erőkkel. 1943-ban lépett be az Olasz Kommunista Pártba, s hamarosan az ifjúkommunisták sassari szervezetének titkárává választották. Antifasiszta sztrájkok megszervezéséért 1944 januárjában börtönbe vetették.

Kiszabadulását követően a párt megbízásából Rómában dolgozott, tagja lett a kommunista ifjúsági mozgalom titkárságának. Olaszország felszabadulása után Milánóban, majd Rómában volt az ifjúkommunisták helyi szervezetének vezetője. 1945-ben beválasztották az OKP Központi Bizottságába. 1949-től 1956-ig az Olasz Kommunista Ifjúsági Szövetség titkára volt, ugyanakkor 1950 és 1953 között a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség elnöki tisztségét is betöltötte. 1959-ben került be az Olasz KP szűkebb vezetőségébe, az igazgatóságba. Előbb a pártfőiskolát igazgatta, majd a szardíniai területi pártbizottságot vezette. Később az OKP szervezési, majd sajtóirodájának élére került. 1962-től 1966-ig a titkárság tagja volt. 1966-ban a XI. kongresszuson a párt politikai bizottságának tagjává, 1969-ben főtitkár-helyettesnek, 1972-ben pedig főtitkárnak választották meg. Gramsci, Togliatti és Longo után most már több mint egy évtizede ő tölti be ezt a felelősségteljes tisztséget Nyugat-Európa legnagyobb munkáspártja élén.

— Nem leszek életfogytiglani főtitkár — jelentette ki Berlinguer a kongresszus után tartott sajtóértekezletén. — Ha a feltételek megérnek, és ahogy azt a helyzet a pártban megköveteli, a főtitkárcserére is sor kerül. Azt hiszem, hogy az Olasz Kommunista Pártban több elvtárs is van, aki képes vállalni ezt a kötelességet. Mi a kollektív vezetés mércéit alkalmazzuk, tehát a mi pártunkban nincs elnöki rendszer — mondta ugyanakkor Berlinguer. — Én különben nem a saját akaratomból vagyok főtitkár, hanem a kongresszuson megválasztott Központi Bizottság és Központi Ellenőrző Bizottság egyöntetű határozata alapján.

Talán ez a nyilatkozat is példázza Berlinguer szerénységét és a párton belüli viszonyokról vallott nézeteit, egyben valóságérzékét is, amellyel a párt előtt álló feladatokra tekint. Ezek a feladatok a mai Olaszország összetett és válságos politikai, gazdasági és társadalmi helyzetében nem egyszerűek és könnyűek. A milánói kongresszuson meghirdetett új irányvonal, a demokratikus alternatíva stratégiája csak lépésről lépésre és kitartó politikai harc útján valósítható meg. Első gyakorlati fokmérője és erőpróbája a nyáreleji helyi és a jövőre esedékes, de a legújabb politikai fejlemények alapján, és az e sorok írása közben kirobbant kormányválság következtében, könnyen már az idén, szintén június végén sorra kerülő általános parlamenti választások lesznek.